

voorzitter van de commissie van toezicht op het museum, bij ontstentenis van de voorzitter, Dr. Kruytzer. Hij hoopte dat door deze tentoonstelling het onderwijzend personeel van de scholen en de jeugd zouden gaan beseffen hoe deze twee grote burgers in beoefening van de natuurwetenschappen zijn voorgegaan. Tevoren had Drs. Gerkema namens het hoofdbestuur van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie diploma's uitgereikt aan 19 nieuwe gidsen van het instituut, die met goed gevolg de laatste cursus in Heerlen hadden gevolgd. In zijn inleiding op de tentoonstelling wees Dr. van Nieuwenhoven op de enorme werkkraft van de twee vrienden Heijmans en Thijssen, die in een tijd van gebrekkige communicatiemiddelen naast een volledige dagtaak als onderwijzer elke week een artikel afleverden voor een krant of weekblad, elke maand minstens één bijdrage leverden aan de door hen opgerichte Levende Natuur, en samen elk jaar een boek gereed hadden. Als stelregel gold hierbij uitsluitend eigen werk af te leveren, en dus niet anderen na te schrijven. Daarnaast hadden zij ook nog tijd voor verenigings-activiteiten, bijv. spreekbeurten in de Koningszaal van Artis te Amsterdam, of voordrachten in afdelingen van de KNNV.

De tentoonstelling blijft geopend tot eind augustus.

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING te Heythuysen op zondag 13 juni

Aanwezig waren de dames: Minis-van de Geyn, Hemsing-Hooge, Sterken en van de Beuken en de heren: Dijkstra, de Valk, Ex, van Noorden, Montagne, Verbeek, Geurts, van der Kruk, Meuffels, de Heer, Vermeulen, en van Nieuwenhoven.

Alvorens de vergadering te openen deelt Dr. van Nieuwenhoven mede, dat ten gevolge van een betrekkelijk goed afgelopen auto-ongeval de voorzitter, onder-voorzitter, penningmeester en bestuurslid van Boven niet aanwezig kunnen zijn.

Besloten is dat de secretaris de vergadering zal voorzitten, daarbij gebruikmakend van de voorbereidingen van Dr. Kruytzer, terwijl me-

De Koebrug over de Leu.

vrouw Minis het secretariaat zal waarnemen.

In zijn welkomstwoord had Dr. Kruytzer de acht leden willen gedenken, die ons sinds de vorige jaarvergadering door de dood waren overleden. Dan ging hij voort:

Wij vergaderen thans weer in de omgeving van Roermond en dan moeten wij onwillekeurig denken aan de talrijke excursies, die in vroeger jaren, ook onder de oorlog, door de „Vrienden der Natuur” in Roermond en omgeving gehouden werden. Dat is verleden tijd, maar gelukkig zien wij een opbloei in Weert, dat regelmatig op excursie gaat en ook goede contacten onderhoudt met het Genootschap. Over Venlo hoeven wij niet te spreken, want dat is overbekend.

De officiële opening van de zaal Willemse in het Natuurhistorisch Museum op 27 mei 1964 was tevens voor het genootschap een belangrijke gebeurtenis, daar hier werd onthuld een monument, dat ons zal blijven herinneren aan het wetenschappelijk werk van onze oud-voorzitter, dokter Willemse, wiens geschriften voor het grootste gedeelte verschenen zijn in de publicaties van het genootschap. De zaal zal heten de zaal Willemse-Wasmann, daar hierin ook is ondergebracht de collectie-Wasmann, die op 2 juni door aankoop in het bezit kwam van het museum. In het museum werd door de directeur, Dr. D. G. Montagne, een kamer ingericht bestemd voor het bestuur en de redactie van het Natuurhistorisch Genootschap. Wij zijn de directeur dankbaar voor deze sympathieke geste.

Jaarverslag van de secretaris

Het is verheugend dat juist in het jaar, waarin door alle natuurliefhebbers en natuurbeschermers in Nederland het eeuwfeest wordt gevierd van de geboorte van Thijssse, zulk een goede samenwerking kan worden gemeld tussen ons genootschap en het I.V.N., het instituut dat er met opvallend succes naar streeft, de liefde voor de wilde flora en fauna, en vooral de bescherming ervan onder zo breed mogelijke lagen van de bevolking te propagieren. Deze doelstelling loopt immers volledig parallel met een van onze programmapunten. Voor de voorjaarswandelingen, die over de hele maand mei konden worden uitgesmeerd, kon samen met het Instituut en het Limburgs Landschap een folder worden uitgegeven, waarin teruggerepen werd op een paaswandeling, die E. Heijmans in 1914 op de St. Pietersberg te Maastricht had gemaakt. Tijdens deze wandelingen, die door ongeveer 150 deelnemers werden gemaakt, kon worden geconstateerd, dat ondanks de activiteiten van de cementindustrie er thans ook nog tal van plekjes op de St. Pietersberg te vinden zijn, die landschappelijk, floristisch of faunistisch de moeite waard zijn om er voor te vechten. Dit is in deze tijd weer bijzonder actueel, omdat de ENCI opnieuw om een uitbreiding van de haar in 1946 verleende concessie heeft gevraagd. Ons genootschap heeft zich aangesloten bij de verzoeken die vele natuurbeschermingsinstanties tot gedeputeerde staten van Limburg hebben gericht, deze verschuiving van de destijds als definitief bedoelde concessiegrenzen niet toe te staan.

Het aantal excursie's kon worden uitgebreid dank zij de gidsen van het IVN, en de reeds gememoreerde samenwerking. Het is jammer dat van de zijde van onze leden zo weinig belangstelling heeft bestaan voor de door het IVN gehouden gidsencursussen. Versterking van ons kader is immers ook dringend geboden.

Ook met de KNNV is een nauwere samenwerking bereikt. De bestuursleden zijn nu over en weer in het ruilverkeer opgenomen, terwijl voor de nieuwe serie wetenschappelijke mededelingen, die de KNNV uit gaat geven over ons kruitland Zuid-Limburg een gezamenlijke redactie kon worden gevormd, bestaande uit de KNNV redacteur, G. Houtman, de directeur

van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, en onze secretaris.

Van de Vrienden der Natuur te Venlo en te Weert worden nu geregeld convocatoren ontvangen voor vergaderingen en excursies. Helaas echter in de regel te laat voor plaatsing in het maandblad. Wij zien nog steeds verlangend uit naar bruikbare verslagen van vergaderingen en excursies. Een schat van gegevens uit Noord-Limburg blijft op deze manier onbeschreven.

Het ledental blijft zich bewegen rond de 650. Er zijn acht overledenen te melden: J. W. H. Luyten, Dr. Ir. Fr. Kurris, Mathias Kemp, Mr. N. Beckers, Dr. E. W. A. Meuwissen, Drs. E. E. S. Hennekens, J. J. Beckers, Dr. P. Nyst.

Onze voorzitter kon na zijn ontslag als wnd. directeur van het museum eindelijk worden benoemd tot voorzitter van de commissie van toezicht op het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, Mevrouw Dr. W. Minis van de Geyn werd belast met het secretariaat van deze commissie.

De voorzitter werd verzocht zitting te willen nemen in het landelijke erecomité voor de Thijsse-herdenking. De secretaris was lid van de gemeenschappelijke redactie van het Thijsse-nummer, dat werd uitgegeven door NJN, KNNV, CJN, KJN, Vogelbescherming, Genootschap, Contactcommissie, en het Limburgs Landschap gezamenlijk, in één grote oplage van meer dan 20.000 stuks.

Dr. Montagne merkt op dat dit verslag zich niet heeft gehouden aan het kalenderjaar. De secretaris antwoordt dat dit is geschied in over-

St. Ursula Molen aan de Leu.

leg met de voorzitter. **Dr. Dijkstra** gaat volkomen accoord met het schrijven aan Gedeputeerde Staten over de nieuwe concessie van de ENCI. De heren **De Heer** en **van der Kruk** vragen zich af of ook niet in het westen van het land actie moet worden gevoerd tot behoud van de restanten van de St.-Pietersberg. Secretaris antwoordt dat van alle zijden van natuurbeschermingsinstanties reacties zijn binnen gekomen.

Verslag van de penningmeester

De drukkosten van het Maandblad bleven nagenoeg gelijk aan die in 1963. Het verschijnen van Publicatie XIII en de gedeeltelijke betaling van de drukkosten van Publicatie XIV betekenden echter een uitgave van ongeveer f 11.000,—.

De opbrengst der contributies was gelijk aan die van verleden jaar.

De boekverkoop bracht f 2000,— extra in het laadje door het afnemen door het R.I.V.O.N. van 600 exemplaren van de publicatie van Ir. Ph. Jansen over de „Eigenschappen van het water in Zuid-Limburg.”

Door de jaarlijkse bijdrage van de Provincie Limburg en de ruimere bijdrage van de Gemeente Maastricht in de kosten van het ruilverkeer kon 1964 toch nog afgesloten worden met een saldo, dat slechts f 800,— lager ligt dan het beginsaldo op 1 januari 1964.

Daarom is ook nu weer een hartelijk woord van dank aan Provincie en Gemeente Maastricht voor hun steun aan het werk van het Genootschap hier zeker op zijn plaats.

Van de leden van de kascommissie, de heren **Grégoire** en **Stevens**, is een schrijven aanwezig, waarin zij, verklaren, de boeken in orde te hebben bevonden.

Tot leden van de nieuwe kascommissie worden benoemd de heren **Grégoire** en **van Noorden**.

De hoofdredacteur van het Natuurhistorisch Maandblad en de Publicaties brengt verslag uit. **Felix van de Beek** versierde de omslagen van een jaargang van het maandblad met tekeningen van fossielen. Blijkbaar hebben deze tekeningen stimulerend gewerkt, want buiten de artikelen van **Dr. J. Hofker** zijn er nog verschil-

Een aandachtig gehoor.

lende andere belangrijke artikelen over fossielen in het maandblad verschenen. Het maandblad blijft echter zijn gevarieerd karakter behouden en wij zijn de medewerkers dankbaar voor hun bijdragen en de secretaris voor zijn goed verzorgde verslagen van de maandvergaderingen. Met 188 bladzijden heeft het maandblad bijna de omvang bereikt van dat uit het jubileumjaar 1960.

Reeks XIV van de Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap „Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg benevens een vergelijking met die der aangrenzende gebieden” van de hand van de heer **P. A. Hens** zal over enkele maanden verschijnen. Vanwege de grote omvang — 528 bladzijden — hebben wij deze reeks moeten uitstrijken over de jaren 1964 en 1965. Er bestaat grote belangstelling voor deze nieuwe uitgave van de Avifauna. Op de betekenis daarvan komen wij terug na het verschijnen.

Zoals bekend is, zijn de Publicaties in de eerste plaats bestemd voor het ruilverkeer, dat jaarlijks toeneemt. Het aantal ruilpartners in binnen- en buitenland bedraagt thans reeds ruim 200. Dit feit brengt met zich mede een grote verantwoordelijkheid voor de redactie, die moet beslissen over de inhoud van de Publicaties. Daarom heeft het bestuur van het Genootschap in zijn laatste vergadering, 8 mei 1965, besloten de redactie van de Publicaties uit te breiden. Aan de redactie, bestaande uit **Mevr. W. Minis-van de Geyn** en de heren **R. Geurts Sr.**, **Dr. P. J. van Nieuwenhoven** en **Dr. E. M. Kruytzer**, zijn

toegevoegd de heren Dr. D. G. Montagne (museum en geologie), Prof. Dr. J. K. A. van Boven (entomologie) en Dr. S. J. Dijkstra (botanie en paleobotanie). Ook het Maandblad blijft bestemd voor het ruilverkeer, maar de maandelijks terugkerende werkzaamheden vragen vaak een onmiddellijke beslissing, zodat overleg binnen een grote redactie vrijwel onmogelijk is.

De leden van het bestuur die aan de beurt van aftreden waren, mevrouw Minis en de heer Mommers, worden bij acclamatie herkozen.

Voorstel tot verhoging van de contributie. Het bestuur stelt voor de contributie te verhogen tot f 10.— met ingang van 1 januari 1966. De voorzitter licht dit voorstel toe. De laatste contributieverhoging — van f 5.— op f 7,50 — heeft plaats gehad in 1962. Sindsdien zijn de kosten van het maandblad aanzienlijk gestegen. In 1964 had plaats een stijging van 10 %, welke stijging gevolgd werd door een nieuwe prijsstijging — geheel volgens de ministeriële richtlijnen —, die hierop neerkwam dat een aflevering van het maandblad van 16 bladzijden in het vervolg f 270.— meer zou kosten. Door de coulante houding van de heer Lagas, directeur van de Drukkerij Goffin, is deze verhoging voor 1965 nog maar voor de helft toegepast, maar deze zal in 1966 in haar volheid moeten gelden. Het batig saldo van 1964 kan dit niet opvangen, daar dit saldo in zijn geheel moet worden besteed aan de komende Publicatie XIV. Een

Een van de specialisten aan het werk.

contributieverhoging tot f 12,50 zou alleszins billijk zijn geweest, maar het bestuur heeft gemeend niet hoger te moeten gaan dan f 10.—.

Dit voorstel vindt algemene instemming. Dr. Montagne pleit voor de instelling van een gezinslidmaatschap à f 12,50. Met de contributie wordt immers niet alleen het maandblad gehonoreerd, maar ook de deelneming aan excursies, en dat geschiedt vaak met meerdere gezinsleden. Zijn voorstel wordt eveneens aangenomen.

Bij de rondvraag informeert de heer van der Kruk of er financiële steun verkregen wordt van andere gemeenten dan Maastricht. Juist in Heerlen, maar ook in Weert en Venlo zou hiervoor een argument te vinden zijn in de geregelde activiteiten die daar van wege het Genootschap worden georganiseerd, zij het dan wellicht in samenwerking met de Vrienden der Natuur. Het blijkt dat alleen de gemeente Heer een geregelde bijdrage geeft. Aan de hand van het aantal leden ter plaatse zal nog eens een poging worden ondernomen.

De heer van Noorden bepleit actie's tegen de voortgaande vervuiling van water, bodem en lucht. Van Mej. T. Blankevoort is een schrijven ontvangen om ingelicht te worden over de activiteiten van het Comité voor Vogelbescherming uit het Natuurhistorisch Genootschap. „Daar het Comité na het schrijven in 1951 ten gunste van de boekvinkenconcoursen aan de Minister van O.K. & W. voor de buitenwereld nog altijd als weinig positief t.o.v. vogelbescherming bekend staat, en dit misschien ten onrechte.” Daar ter vergadering geen leden van dit Comité aanwezig zijn, wordt de kwestie gedelegeerd aan het bestuur.

Mevrouw Minis vraagt aandacht voor de laatste publicatie van de wetenschappelijke Belgisch-Nederlandse Commissie ter Bescherming van de St.-Pietersberg, over Flora en Fauna van het Gebied van Caestert tussen Kanne en Ternaaien, verschenen onder redactie van de Dr. J. W. Sluiter & Dr. P. F. van Heerdt, bij haar te verkrijgen à f 5.—.

De Commissie maakt plannen voor de inrichting van een eenvoudig veldbiologisch laboratorium in een van de oude gebouwen van het kasteel Caestert.

R. Vermeulen dringt aan op een propaganda-actie onder de jeugd. Er is tenslotte de mogelijkheid, jeugd-lid te worden tegen een lagere con-

tributie dan volwassenen, maar daar wordt weinig of geen gebruik van gemaakt. R. Vermeulen wordt tot ambassadeur benoemd voor het voeren van deze actie.

Onder de eminente leiding van de heer van Schendel wordt in de middag een wandeling gemaakt door het reservaat Leudal door ongeveer 60 deelnemers. Als een zware handicap wordt het ontbreken van prof. van Boven gevoeld, die in dit gebied de mieren nesten heeft liggen, waarmee hij geregeld zijn proeven neemt. Vliegende insecten bleken er weinig te zijn, zodat de aanwezige specialisten op dit gebied geen kans krijgen tot demonstraties. Op de arme zandgronden is slechts een armoedige flora. Alleen in de nabijheid van de beek staan bijzondere plantensoorten, zoals *Calla palustris*, slangenwortel, en *Phyteuma spicatum*, gele rapunzel. Het wordt als een blijk van groot vertrouwen in de leden van het genootschap opgevat, dat deze planten tijdens de excursie werden getoond. Speciaal ten behoeve van de excursie blijkt de staatsmolenaar aanwezig te zijn om het ingewikkelde raderwerk van de Leumolen te demonstreren.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen, op woensdag 12 mei 1965

De heer Coonen had weer een veldboekje verzameld in de omgeving van Heerlen met o.a. *Cochlearia armoracea*, mierik, een plant die in de mijnstreek beslist niet zeldzaam is, en daar gevonden wordt langs paden en wegen. Vermoedelijk is zij daar met tuinafval terecht gekomen. De wortel wordt gebruikt tegen allerlei kwalen scheurbuik, blaasziekten, jicht, spijsverteringsklachten. De bladeren worden als salade gebruikt. Of de plant nu nog wordt toegepast is niet bekend. Mej. Sonnenschein demonstreert een morielje, *Morchella esculenta*, een eetbare paddestoel, die in dit voorjaar veel wordt aange troffen.

De bosuil uit de Hofdijkstraat te Heerlen heeft ook dit jaar weer de nodige opschudding veroorzaakt. Het dier is zeer agressief wanneer men in de buurt van zijn jongen komt. Een eigenaar van een autobox durfde nauwelijks zijn

wagen daarbinnen te rijden. Achteraf bleek dat een jong van de uil in die box terecht was gekomen. Toen het verwijderd was, kalmeerden de ouden aanzienlijk.

De heer Bult geeft een overzicht van de eerste waarnemingsdata van terugkerende trekvogels in 1965: zie tabel pag. 76.

te Heerlen, op woensdag 9 juni 1965

Mej. Blankevoort deelt mee, dat er bij de Vrank nog steeds een ooievaar aanwezig is. Oorspronkelijk waren er zelfs twee dieren.

Enkele leden hadden weer zeer veel bloemen meegebracht, welke gemeenschappelijk bekeken en gedetermineerd werden. Een mooie vondst was afkomstig van de heer Coonen, nml. *Onopordon Acanthium*, Wegdistel, langs het Groene Boord te Heerlen. Deze soort is van zuidelijke herkomst, groeit op droge, stikstofrijke plaatsen, bijv. langs wegen en op ruderaal terreinen. In ons land kan men hem nog weleens bij zeedorpen aantreffen. Volgens de flora komt hij ook op het krijt en op de löss voor, doch moet hier toch wel zeldzaam zijn geworden. Daar deze distel, die wel enkele meters hoog kan worden, een zeer artistieke verschijning is, wordt hij ook wel in tuinen gekweekt. Men behoeft hierbij geen angst te hebben, dat hij zich te sterk zal uitbreiden, slechts enkele kiemplanten komen ieder jaar op en het teveel kan gemakkelijk verwijderd worden. Wel vraagt hij om een zeer ruime standplaats.

Naar aanleiding van een paar gedrongen, dikke, blauwzwarte en weke larven van de kever *Timarcha tenebricosa*, die waren gevonden op walstro, en die evenals de oliekevers bij aanraking gewrichtsbloedingen vertonen, gaat Br. Arnoud nader in op deze dieren. De oliekevers of *Meloidea* omvatten een zeer verbrede en soortenrijke familie, die weer onderverdeeld wordt in twee onderfamilies, de *Lyttinae*, met lange dekschilden en gewoonlijk met achtervleugels, en de *Meloidae*, met zeer korte dekschilden en zonder achtervleugels. Veel soorten *Lyttinae* gingen lange tijd door onder de naam *Cantharidae*, bekend als „soldaatjes” van wege hun opvallende kleuren en strakke vormen. De kevers van deze groep bevatten een stof, die bekend is als cantharidine en die een sterk blaartrekkend vermogen heeft, zodat een gering

EERSTE WAARNEMINGSDATA VAN TERUGKERENDE TREKVOGELS IN 1965

datum aankomst	gemiddelde datum (in april)	soort vogel	plaats van waarneming	waarnemer
15-IV	5 - 10	koekoek	St. Pietersberg	Poot
20-IV	10 - 20	braamsluiper	Treebeek	de Veen
22-IV	15 - 20	gierzwaluw	Thul	de Veen
23-IV	10 - 20	grasmus	Hoensbroek	de Veen
28-IV		europese kanarie	Schinnen	de Veen
28-IV	24 - 26	wielewaal	Brunssum	Goldbach
30-IV	10 - 20	tuinfluiter	Hoensbroek	de Veen
30-IV	6 - 12	nachtegaal	Schinnen	de Veen
30-IV		krakeend ♂	Heerlerheide	Blankevoort
1-V		bruine kiekendief ♀	Hoensbroek	Goldbach & Bult
1-V		wespendief	Schinnen	de Veen
1-V		ortholaan	Schinnen	de Veen
2-V		draaihals	Schinnen	de Veen
2-V		huiszwaluw	Thul	de Veen
2-V		boomvalk	Thul	de Veen
2-V		bonte vliegenvanger	Schaesberg	Bult
3-V		fluiter	Schaesberg	Bult
7-V	15 - 25	grauwe vliegenvanger	Schaesberg	Bult
14-V		bosrietzanger	Heerlerheide	Bult
18-V	24 - 30	spotvogel	Treebeek	de Veen

druppeltje genoeg is om grote vochthoudende blazen te veroorzaken op de huid of de slijmvliezen van de mens. Volgens Pawlowsky (1927) kan voor de mens een hoeveelheid van 0,03 g cantharidine dodelijk zijn. De stof wordt in de sterkste concentratie gevonden in de dekschilden van de gedroogde kevers. In oplossing zijn zij in de vorige eeuw zeer algemeen gebruikt, toen blaartrekken en aderlaten als geneesmethoden voor tal van ziekten golden. De voornaamste bron van het medicinale cantharidine vormde *Lytta vesicatoria*, de „Spaanse vlieg”.

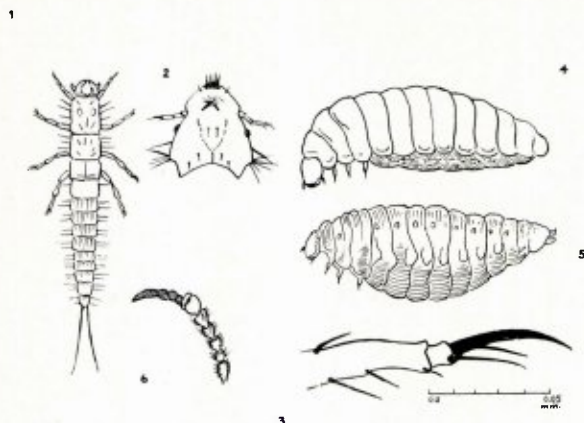
Het dikke geelachtige bloed dat de Meloinae uit de kniegewrichten afscheiden heeft ze de naam oliekevers bezorgd. Dit vocht heeft niet de blaartrekkende werking van het secretieproduct der Lyttinae, doch maakt ze blijkbaar ongenietbaar voor vijanden.

Veel insecten reageren op bepaalde prikkels met gewrichtsbloedingen. De larven van Timarcha doen dit zo krachtig dat ze de naam „bloedspuwers” hebben gekregen. Dergelijke insecten

zijn bestand zowel tegen zwaar bloedverlies als tegen sterke bloedverduunning. Het bloed speelt bij de insecten dan ook een zeer ondergeschikte rol bij het vervoer van de zuurstof naar de weefsels.

Normaal ontwikkelt zich bij de kevers uit het eitje een larve; deze wordt pop en daaruit ontstaat de volwassen kever. Bij de oliekever vinden wij nog tussenstadia en men spreekt daarom wel van hypermetamorphose.

Het wijfje legt met tussenpozen van 3 - 4 weken telkens een eihoopje in de grond. Uit de eitjes komen na een maand luisachtige diertjes, zgn. bijenluizen, apart beschreven als *Pediculus apis*. Zij wijken dan ook met hun lange antennen, dito poten en staartharen sterk af van een gewone keverlarve, fig. 1. Het eindlid van de voet heeft maar één klauwtje, doch daarnaast twee sterke klauwachtige haren: fig. 3. Daardoor werden deze dieren niet als de larve van een kever herkend. Men gaf ze de naam Triangulinen, op grond van het vermeende voorkomen van drie klauwtjes aan elke voet. Het zijn

zeer levendige vlugge diertjes wier enige zorg het is, zo snel mogelijk in bloemen terecht te komen, niet om daarin te eten van stuifmeel of honing, maar om zich vast te kunnen klampen aan een harig insekt, dat de bloem bezoekt. Bepaalde soorten hebben hiertoe nog voor op de kop een aantal stekels, waarmede zij de intersegmentale membraan kunnen doorboren, fig. 2. Alleen wanneer zo'n larfje terecht komt op een wijfje van een solitaire bij komt het in zijn ontwikkeling verder. Er ontwikkelt zich daardoor maar een klein aantal tot kever. Een enkel keverwijfje kan dan ook enkele duizenden eieren produceren, en heeft een opvallend groot en zwaar achterlijf. Door middel van de wijfjesbij belandt de Trianguline in de bijcel. Hier eet zij het bijeei en een deel van de schaal op. Daarna vervelt zij en krijgt een geheel nieuwe vorm, een witte rondbuikige made zonder ogen en met korte pootjes, elk met een klauw, fig. 4. De mond is nu alleen geschikt om de voedselbrij die zich in de cel van de bij bevindt op te nemen. De larve groeit snel tot $\pm 2,5$ cm. Daarna doorboort ze de wand van de bijcel, en kruipt in de grond. Daar blijft ze als schijnpop of pseudo-nymfe in haar losse huid overwinteren. In het voorjaar heeft weer een verandering plaats. Zij zwelt, wordt rond, meer langgerekt elliptisch: fig. 5. Tegelijk laat de buitenste laag huid geheel los, zodat het dier nu in twee zakken of tonnetjes zit. De vorm van deze larve wijkt niet veel af van de tweede vorm. Na een paar dagen treedt volledige rust in, die ongeveer een maand duurt, en eerst nu gaat het dier over in de pop. De op de rug opengescheurde huid ligt als een verfrommeld hoopje kleren aan het

ondereinde. Na een maand kruipt de kever te voorschijn, die na een paar weken op kleur is. Daar de wijfjes altijd veel groter zijn dan de mannetjes kan men de geslachten direkt herkennen. Bovendien hebben de laatste sprieten waarvan de top als een tang kan worden gebruikt bij het vasthouden van de wijfjes bij de paring: fig. 6.

In het voorjaar kan men de oliekevers aantreffen tussen lage planten, bijv. langs wegen of in weiden.

EEN MERKWAARDIGE MONSTRUOSITEIT

Klemdraai bij heermoes

De heer Ed de Grood uit Heer trof in de gemeente Bemenen tussen normaal ontwikkelde planten van *Equisetum arvense*, heermoes, een exemplaar aan, met een spiraalvormig gedraaide stengel, terwijl ook de zijtakken in een spiraal boven elkaar zijn geplaatst, zoals op bijgaande foto duidelijk is te zien.

De afwijking staat beschreven onder de naam „klem-draai”.

De heer van Soest te Leiden, die het exemplaar in bezit heeft gekregen voor een wetenschappelijke beschrijving, meldde reeds, dat in de literatuur het voorkomen van klem-draai bij *Equisetum* wel was bekend, maar niet uit Nederland

Een vondst, die een gelukwens waard is!